

Komentář k rozhodnutí o rozpuštění
Dělnické strany
(Přepracovaná verze)

Kritická právní teorie

Michal Šulc (207180)

Úvod

Tento komentář vychází z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. Pst 1/2009 – 348 o rozpuštění Dělnické strany (též. Dělnická strana II). Text je strukturován do čtyřech částí. Nejprve je shrnut skutkový stav, ze kterého rozhodnutí vychází. Nasledně jsou uvedeny a analyzovány argumenty soudu, o které svůj verdikt opřel. Dále se pokusíme polemizovat s názory soudu obsaženými v těchto argumentech. Závěrečná část je potom vyhrazena vlastnímu názoru na tento případ.

Shrnutí skutkového stavu

Vláda podala 23.9.2009 návrh na rozpuštění dělnické strany podle §15 odst. 1 zákona č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích (dále jen Zákon). Jednalo se již o druhý návrh v krátké době. Kde první byl soudem zamítnut, pro nedostatečné odůvodnění tohoto návrhu ze strany vlády, která neunesla důkazní břemeno ke tvrzeným skutečnostem.

Tentokrát vláda opřela svoje tvrzení o rozsáhlý důkazní materiál. Kde poukazovala na to, že je nutné vnímat tvrzené skutečnosti ve vzájemné souvislosti. Dělnická strana (dále jen DS) podle navrhovatele zneužívá svoje politické výsady a svobody k prosazování aktivit, které směřují mimo rámec a zájem demokratické společnosti. Jako důkazy poskytl navrhovatel materiál, který se zaměřoval na několik bodů, které brány v souvislosti dávají zapravdu předcházejícímu tvrzení. Zaprvé poukázal na to, že ve svém programu a projevech svých členů šíří xenofobní a rasistické myšlenky a nabádá k násilí, dále, že za svými programovými body žádný hlubší program nemá, tedy že nenabízí žádné „politické“ řešení těchto problémů. Dále poukázal na existenci vlastních ochranných sborů, které bývají často ozbrojené. Spojení DS s krajně pravicovými hnutími, které propagují nacistické a rasistické myšlenky a tvrzení o některých představitelích těchto hnutí jako členů DS.

DS argumentovala v tom smyslu, že se jedná o kauzu cílenou na zbavení se politické konkurence (růst popularity DS). Její program není v rozporu s Ústavou a svůj program chce realizovat v souladu se zákony a demokratickým zřízením. Poněkud neobratně se distancovala od krajně pravicových hnutí a popřela tvrzenou spolupráci. Ochranné sbory jsou podle DS neozbrojené skupiny lidí, které slouží jako pořadatelé na akcích DS a ochranka vrchních činitelů strany. Distancovala se od veřejných akcích, které doprovázelo násilí, tvrdila, že pokud k tomu došlo po skončení jejich akcí, nelze za tyto akce stranu obviňovat. Členové strany, kteří se účastnili s projevy akcí krajní pravice, tak činili jako jednotlivci a strana za to nemůže být zodpovědná. DS také v souvislosti s předchozím rozsudkem namítala, že není dána pravomoc soudu rozhodovat v této věci a že se jedná o věc rozsouzenou a návrh by měl být zamítnut.

Analýza argumentů soudu

Soud se prvně zabýval tím, zda může o věci rozhodovat. Zde poukázal na chybu zákonodárce, který novelizací přidal do §13, že strana se zrušuje pokud nepředloží výroční zprávu. Soud zde dovodil, že z ničeho nevyplývá, že by tím zákonodárce zamýšlel, že toto může být jediný důvod k rozpuštění politické strany a svoji pravomoc rozhodovat o návrhu potvrdil. Námitku věci rozsouzené soud zamítl s tím, že nebude přihlížet k událostem a důkazům, z doby před prvním rozhodnutím. Přezkum konformity politických stran, se však musí činit k současnému datu a s vyhlídkami do budoucna. Zamítavé rozhodnutí neznamená, že by strana byla dále nezrušitelná. Zde soud postupoval logicky a dospěl k závěrům, které lze považovat za automatické. Další otázkou, se kterou se musel vypořádat byla ochranná lhůta politických stran v předvolebním období. Vzhledem k tomu, že se však návrh opíral o §4 Zákona, tedy, že se DS snaží narušovat politickou soutěž a opakovaně se snaží o činnosti směřující proti demokratickému zřízení společnosti, ochranná lhůta se na ni nevztahuje.

Soud se zabýval, v souladu se svoji judikaturou několika otázkami. V první z nich se soud zabýval zda DS vyvíjí protiprávní činnosti. Dále zda je tato činnost straně přičitatelná. Jestli zde je reálné riziko ohrožení demokracie touto stranou a zásadou proporcionality mezi omezením práva sdružovat se v politických stranách a zájmem společnosti. Z tohoto je patrné, že základním kamenem argumentace bylo porovnávání důkazů v určitém testu závažnosti tvrzených skutečností vzhledem ke každé z těchto otázek.

Protiprávnost činnosti DS soud posuzoval podle toho, zda je politický systém, o který strana usiluje, slučitelný se základními principy demokratické společnosti. Zda strana vyzývá k násilí a

zda její politická projekce usiluje o zničení demokracie a potlačování uznávaných práv a svobod. Zde soud shledává rozpor programu a vystupování DS s těmito principy. DS se na svých akcích a ústy svých zástupců profiluje, jako strana, která propaguje rasovou nesnášenlivost, užití násilí a odstranění demokratické společnosti, zároveň se hlásí k odkazu německého nacionálního socialismu. To podporuje užitá symbolika dělnické strany a také to, že podporuje vystoupení pravicových extrémistů a od jejich projevů na akcích DS se strana nedistancuje. Ve svých projevech dále zástupci DS používají narážky a symboliku odkazující na neonacistická hnutí, či Třetí říši a nacionální socialismus. Svoje akce svolává s cílem vyvolávat nepokoje a násilnosti a podporovat nesnášenlivost. Místa jsou vybírána s cílem provokovat a vyvolávat násilné potíčky. Posledním bodem byla prokázána spojitost s velkým množstvím pravicových organizací a jejich podpora. Prokázána velkou provázaností členské základy a rétoriky stran a vytváření ozbrojených uskupení DS právě ze zástupců těchto pravicových organizací.

Při řešení přičitatelnosti soud vycházel z předvolebních spotů. Z předvolebních akcí, kde členové DS v rámci svých pozic v této straně, přednášely rasistické projevy a vybízeli k násilí a zničení demokratického zřízení. Dále se soud zabývá Dělnickou mládeží a dělnickými listy, kde o přičitatelnosti není pochyb. To platí také o přičitatelnosti projevů zástupců extrémní pravice, kteří vystoupili jako řečníci na oficiálních akcích DS a přes jejich zjevně rasistické nebo neonacistické projevy s nimi DS dále spolupracovala.

Bezprostřednost rizika soud spatřuje nejenom v realizaci projektu, který přímo vede k odstranění demokratického zřízení a lidských svobod, ale i dříve, když program a vystupování strany k tomuto cíli směřují. Bezprostřední riziko zde však musí existovat. Soud sice naznal, že celonárodní riziko zde zatím nehrozí, ovšem lokálně již DS svůj program realizuje a pokouší se aktivně o destabilizaci regionů. Jako příklad zde používá tzv. Bitvu o Janov, kterou sice nebere v hodnocení kvůli námitce věci rozsouzené, ale nelze od ní odhlédnout ve spojitosti s dalšími akcemi, které si tuto akci berou jako vzor a její účastníky velebí a dávají za příklad. Dalším rizikem je to, že DS představuje monopolní politickou záštitu všech extrémistických pravicových hnutí.

Soud neshledal pochyb o tom, že DS je strana propagující xenofobní myšlenky, hlásící se k odkazu nacionálního socialismu Třetí říše a nebezpečná demokratickému zřízení společnosti. Zároveň však připustil, že jejím rozpuštěním problém jejich členské základny nezmizí. Zrušením DS však těmto extrémistům výrazně ztíží organizaci a prosazování svých myšlenek, proto je zde proporcionalita zachována.

Na základě toho soud dospěl k rozhodnutí vyhovět návrhu o rozpuštění DS.

Diskuze argumentů soudu

V první části, kde soud rozhodoval o své pravomoci, věci rozsouzené a ochranné lhůtě, dle mého názoru soud postupoval krajně logicky. Argumenty, kterými tato rozhodnutí podložil nejsou sporné a jejich vyústění nezanechává pochyb o své správnosti. Pokud by měl NSS, jako orgán pověřený zákonem ke kontrole politických stran, možnost pouze deklaratorně rušit politické strany, které nepředložily svoji účetní závěrku, naprosto by tento kontrolní proces ztrácel smysl. Ve věci res iudicata pak soud byl k DS benevolentní, když vyřkl názor, že k důkazům před prvními rozhodnutími nebude přihlížet. Kontrola politických stran je totiž věcí nadmíru důležitou (ČR toto pocítila v historii několikrát) a politická strana je kontinuálně aktivní organizace. Z tohoto důvodu, to co soud posuzoval v době prvního rozsudku mohlo ještě demokratickým měřítkům vyhovovat, avšak s přičtením dalšího vývoje při dalším posuzování se těmto měřítkům už může vymykat. Kontrola politických stran by proto neměla být proces blokovaný, ale kontinuální a v každém svém bodě celistvý. NSS však v této věci přesto zastal názor k DS měkčí.

Další část soudní argumentace, tedy splnění čtyřech podmínek rozpuštění politické strany, je pak velice diskutabilní. Soud zde poměřoval zásah a naplnění projevu DS s podmínkami, které musí být splněny a to na základě důkazů, které byly hodnoceny hlavně uvážením soudu a jejich prokázání probíhalo často nepřímě.

Protiprávnost byla založena na projevech a rétorice DS. Význam těchto projevů však byl odvozen pouze z několika vyjádření nižších představitelů, výpovědi svědků a spojováním symbolik DS a symbolik nacistického Německa. Zvláště ozubené kolo, resp. jeho stvárnění DS, a plakát „dělníka“ vykazovaly skoro identickou podobnost s těmi užitými Třetí říší, stejně jako celková stylizace stejnokrojů evokuje podobnost NSDAP (pozn. zajímavá je podobnost se státní policií v románu 1984 nebo státním aparátem ve filmu Equilibrium, kde se v obou případech jednalo o

subjekty hitlerovského typu). Ačkoliv nemám pochyb o tom, že inspirací DS byla NSDAP, zvláště po vizuální stránce, je otázkou zda by měl mít soud při řešení této otázky takovéto předsudky. Pokud bychom zde předpokládali nestrannost rozhodování, tak na základě těchto nepřímých důkazů a tvrzení by rozhodnutí o protiprávnímu zaměření DS bylo sporné. Rasistické a xenofobní názory jsou v české společnosti, když ne běžné, tak určitě zastoupené nad zdravou míru. (pozn. Evropská deportace Romů, zpět do země původu, je v tomto ohledu zajímavou událostí z pohledu zastoupení těchto názorů a přístupu Evropského obyvatelstva). Co se týče podobnosti symbolice Třetí říše, pro mnoho lidí, zvláště mladších, se jejich zákaz jeví jako absurdní, zvláště proto, že opravdové xenofobní a rasistické významy už jim přikládá pouze ten, kdo to zamýšlí. Pokud vezmeme v úvahu symboly, jejichž podobnost byla nejmarkatnější a nejprůkaznější, předpokládám, že jen nepatrná část laické veřejnosti byla seznámena s jejich obsahem. (ozubené kolo a „dělník“, jako nacistická propaganda). Avšak i symboly, které tento obsah bez pochyby mají – hákový kříž, nacistický pozdrav, jsou veřejností zlehčovány a používány buď v prázdném či změněném obsahovém významu. Jejich zlehčování předvedl v reklamním spotu i Český stát, čímž se, byť nechtěně postaral o jejich propagaci, zároveň však stíráni původního významu. Pokud je jejich používání autoritami přehlíženo a v jistém smyslu tolerováno (každý člověk jistě najde mnoho situací kdy se s těmito projevy setkal a policie, či státní aparát nijak nereagoval), je potom dostatečně pádné považovat mnohem „slabší“ (spekulativní) symboly jako nacistickou propagandu, snažící se o extremizaci společnosti? Také spojení s pravicovými skupinami na základě toho, že se od jejich názorů DS nedistancovala je poněkud problematické a výslech svědků, kteří jsou členy státního aparátu (policie ČR, úředníci), případně důkazy jiné extremistické organizace (Antifa) jsou slabou záplatou na těchto nesrovnalostech. Jediným argumentem, který zde není sporný je vytvoření ochranných sborů, které jsou jasně proti zásadám demokracie a už tím, že je vytvořila, měla DS očekávat nepříznivé hodnocení ostatních, proti ní tvrzených, skutečností.

Přičitatelnost se jeví jako největší problém celé kauzy. V předchozím odstavci jsem nakouzl problém přičitatelnosti výroků členů ostatních hnutí. V tomto směru mi přijde dokazování soudu značně účelové, kde i ve výrocích členů DS, dává argumentace soudu, těmto slovům jasně zamýšlený extremistický význam, který z něho rozhodně tak jednoznačně neplyne. (Jako příklad můžeme uvést řešení místního problému v Janově, kde tyto problémy opravdu byly a rétorika DS se nelišila od rétoriky obyvatelstva, avšak její význam oceněn nálepkou neonacismu). Argument „Bitvy o Janov“ se zdá být samozřejmý, avšak ve světle událostí, je dle mého názoru sporné, zda DS mohla zabránit těmto nepokojům. Tento problém se týká i ostatních akcí DS zmíněných v rozsudku. Umístění akce do palčivého místa není výsadou pouze DS, ale všech politických stran a hnutí. Navíc se DS profilovala do jisté části politického spektra, kde se nemohla vyvarovat

sympatizantů z kruhů krajní pravice. Ačkoliv útočí na základní práva určitých skupin obyvatelstva, není možné, jak podotkl soud ve věci vězeňského problému, zbavit těch samých práv dané subjekty. Velkou část spojitostí lze vyvrátit právě na základě takovéto reciprocit. Ve prospěch argumentů soudu však mohu říci, že důkazní materiál poskytoval takové množství spojitostí, že jejich přehlédnutí by vyžadovalo velkou snahu. A soud dle mého názoru správně nebyl hodnotově neutrální.

Na základě kladného zhodnocení předchozích dvou bodů, bylo velice pravděpodobné vyhovění dalším podmínkám. Zvláště proto, že soud zkoumal období několika měsíců, kde by i zánik bezprostředního rizika byl problematicky zjištělný. Argument, že i lokální ohrožení je schopné vyhovět závadnosti strany je zde na místě. V rámci proporcionality soud správně argumentuje oboustraně (což mi chybělo ve zbytku rozhodnutí, ale jeho délka je už i tak úctyhodná), ukazuje, že DS se zabývala skutečnými problémy, ale jejich demonizací a výzvou k násilnému řešení jasně překročila společensky únosnou míru a její zrušení vyhovělo testu proporcionality.

Vlastní názor

Ačkoliv jsem se zvláště v prvních dvou odstavcích vyjádřil k postupu soudu kriticky, neznamená to, že bych jasně zaujímal opačné stanovisko. Jednalo se o metodu d'áblova advokáta, kde jsem se snažil poukázat na nedostatky, které jsem i při opakovaném čtení z rozsudku pocíťoval. Rozhodnutí je dle mého názoru literárně vyvedené, jazyk je bohatý, ale ne na úkor srozumitelnosti argumentace. Rozhodnutí je rozsáhlé v pravděpodobné snaze zajistit srozumitelnost a přesnost a přesto jsou z něj při četbě cítit šedá místa. Pokud bylo zamýšleno i pro veřejnost (zvláště příznivce DS), i přesto, že se mi líbí strukturalizace, uvítal bych větší přehlednost.

Z rozhodnutí mám také pocit, že se soud snažil maximálně vyhovět návrhu vlády. (Vzhledem k tomu, že jsem viděl prvomájový pochod DS, nedivím se tomuto postupu, každý si musel klást otázku jak je takovýto pochod jak z historického filmu možný.) Množství důkazů však plně postačovalo vyhovění návrhu i bez toho, aby soud přijímal důkazy, které byly silně sporné. Zvláště ke svědecké výpovědi bych pouze přihlédl v rámci dotvoření skutečností. Jak jsem se již zmínil, přiřaditelnost byla největším kamenem úrazu a mnohokrát jsem přemýšlel, jak na svůj závěr soud přišel.

Rétorika DS a její program jsou silně xenofobní a rasistické, napojení na nacistické skupiny a symboly je z důkazů jasně patrné. Také z vystupování DS u soudu je jasně vidět, že nedokážou přesvědčivě argumentovat. Měl jsem pocit, že jejich obhajoba byla, alespoň dle popisu soudu, značně amatérská. Jen na základě třetiny tvrzených skutečností, zvláště nabádání k násilí, segregaci a jasnému rasismu a vytvoření vlastních ozbrojených sborů za účelem vyvolávání nepokojů, bych souhlasil s překročením únosné meze proti svobodě politického sdružování. Dle mého názoru státní složky odvedly dobrou práci a ulehčili soudu velice složité a nepříjemné rozhodování, s jehož výsledkem nemohu než souhlasit.